

Е-642 pp
83946

Родботяци рукам



ПОЕ

ОСЛАВА

ОПІЛКА

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА АН.
Інв. № 8946

МИРОСЛАВА СОПІЛКА

Г-642-р.р.

ПРОБЛЕМА

Ву

РОБОТЯЩИМ РУКАМ

ПОЕЗІЇ

БІБЛІОТЕКА
Українського Інституту
Марксизму-Ленінізму
№ 83269



ПРОВЕРЕНО
ЛРС 1946

ЛІТЕРАТУРА і МИСТЕЦТВО
ХАРКІВ 1931 КИЇВ

58
ЛРС 1952

78

1937
Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літопису
Укр. Друку“, „Картковому
реперт.“ та інших покажчиках
Укр. Книжк. Палати.

ДО СОНЦЯ

Сонце!

животворяще природи слово,
ти гігантична вогненна брило,
палких проміннів чудесна мово,
благонадійна космічна сило.

Сонце!

тебе я славлю, тебе кохаю,
твоя обличчя я в серці ношу,
тобі поклонну пісню співаю,
у тебе сили до праці прошу.

Сонце!

скріпи в одчаю охлялу душу,
пошли їй творчі, зцілющі лучі,
нехай у тьмяну зневіри глушу
заграє пісня, як струмись в кручі.

Сонце!

хай думи ясні ширококрилі
на струнах арфи вітру Бола
з - над хмар білявих, з - над гірських шпилів
летять каскадом палкого слова.

Сонце!

як срібне сийво твого горіння,
хай моя пісня йде вогнепадом
на людське горе, біль і терпіння,
на поміч добрим, злим на загладу.

Сонце...

РЕЙКИ

Тов. Сташкові С.

Гей!

Вужуваті довгі рейки,
прудкобіжні, хоч безногі,
мчать лискучо в світ далекий
через тисячні пороги.

Гей!

Зачепилися зубами
в тіло рейок міцні шруби,
щоб рівненькими стрічками
йшов залізний шлях усюди.

Гей! Руп!

У килим шорсткий з каміння
вгрузли тесані пороги,
а над ними вітровіння
грає думи вздовж дороги.

Гей! Руп!

Раннім ранком білогривим
ми до праці йдем гуртками
і химерну пакість зливи
направляєм лопатами.

Гей! Руп!

А зогнили й порохняві
геть пороги викидаєм,
та нові, міцні, здорові
по-під рейки затягаєм.

Гей! Руп!

Молот і джаган - товариш
теж працюють разом з нами,
скаче удар за ударом
біля рейок безнастанно.

Гей! Руп!

Гнуться луком кості в спинах,
у руках грубіють м'язи,
як ключем дебелим, в шинах
звихнених, зриваєм зв'язи.

Гей! Руп!

І нові в важкім зусиллі —
зкладаєм з гуком дзвонним,
щоб лискучі рейок жили
пливли бігом невгомним.

Гей! Руп!

Оклик дружній, зуховатий
під скрегіт підойм залізних
помагає виправляти
в шляху рейок хибі грізні.

Гей!

Ані спека, ані сльоти,
ні їдкі вітри, морози
від щоденної роботи
відігнати нас не можуть.

Гей!

Голод батогом колючим
нас до праці підганяє.
В мозках вітром думи в'ються:
Гей! не всі батіг цей знають.

СПІВ МАШИН

У токарні, у просторій,
розтанцьовані, бадьорі
стоїмо рядом,—
руки й голови в повітря,
а ногами твердо, кріпко
ми вросли в бетон.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Дужі рамена трансмісії
голови коліс поспішно
в завороть женуть,
а ремінні руки знизу
розгонові кола кижо
у танок ведуть.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Гін електрики жагучий
у танку складнім співучім
в жижках нам дзюрчить,—
у захватнім вирі праці
бризки іскор зуби криці
крешуть сміючись.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Люди в брудно-синіх блюзах—
наші слуги й наші друзі
і володарі,—
без робітників машини
безкорисні і безчинні,
тіхі і мертві.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Ми робітників бажання
за наказом без вагання
все сповняєм вмиль,
раз - у - раз на кшталти різні
рвем, обкусюєм залізо,
аж в зубах шкварчить.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

У танку палкім, жадібнім
нам робітники потрібні —
спритні і міцні;
неуважних з перервтами,
по машинному закону,
в кусні рвем дрібні.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Чорна доля робітника...
чорні руки, а обличчя
бліді і марні,—
їхню працю трестів тузи,
білоручки товстопузі,
горнуть в кишені.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт,
шарудить шорох.

Важко людям праці жити...
кров'ю їхньою политий
хліба кус гіркий,—
в нашім гуркоті ритмічним
дозріває робітничий
бунт і гнів грізний.

Регоче криця
скрипучим хором,
гремить, грає гул і грюкіт
шарудить шорох...

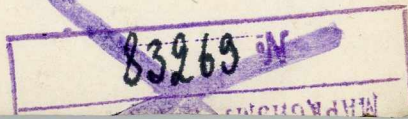


СОН ЧОРНОЇ НОЧІ

Був серед міста широкий майдан.
Стояв на майдані вогнистий аероплян.
Довкола його чорна юрба людей
Споглядала цікаво на літак чудний—
Самі пани в блискучих циліндрах,
З золотими ланцюгами на грубих животах,
Попи, ксьондзи, рабини у ризах
З євангеліями і торами в руках.

А цей дивовижний аероплян
Був прикрашений мертвецькою головою.
На ньому стояла баба - великан
З розпущеною на вітер косою,
Прибрана стьожками та стрічками
Кольору всіх націй на землі,
З жорстоким усміхом, з очима колючками
І зморшкою грізною на чолі.

Промовила голосом, мов заграла сурмою:
„Вітаю вас, панове, вітаю!
„Чула, що дуже тужите за мною—
„Прилетіла відвідати вас аж з Китаю.
„Я — війна! стара й знайома вам кумася...



„Як вам живеться, рада б я знати—
„От із вірним товариством трохи пройшлася,
„Бо кортить мені знов у вас погуляти...”

Десь з-під ніг її на ці слова
Виринули три постаті огидні:
Одна моя тінь вечірня, довга і тонка,
Очі в неї вип'ялені, людоїдні,
Гострими іклами шкірилися зуби—
„Я голод!” крикнули її слиняві губи.

Коло неї друга, ще страшніша,
Бридка, вонюча, мов відьма - чортиця,
З зором, мов гадюка найлютіша—
„Я пошесть,” — прошипіла, —

„стерезіться”.
А третя позаду — костуха-сухоребра
Посміхаючись криво стояла з косяю.
„Я смерть!” — сказала, — „я добра!
З терпінь визволю всіх, навки заспокою”.

„Ну, що ж?” спитала знов Війна,
„Як надумались? Як рішилися?”
Підступила ближче пузата юрба,
Всі животи втягнулись, всі голови вклонились:

„Вітаєм тебе, честь тобі і слава!
„Ми раді тобі, добродійко ласкава...”
І скаржились Війні пани товстенькі:
„Майна замало маєм, довгів забагато,
„Витрати завеликі, прибутки замаленькі,
„Ще й мотлох бунтується завзято!
„Та маємо надію, що ще себе врятуєм
„Від криз, анархій, клопотів всіх
„При допомозі твоїй... І мотлох нагодувим
„І тих проклятих, що бунтують їх.

„І все, що треба, ми приготували:
„Гармати, літаки і гази трійливі,
„Лише спосібної хвилі будем ждати,
„Щоб вас попросити, гості наші милі”.

„А маєте людей?” — Війна запитала
І зареготалась, аж земля задрижала.

„І люди є”, — пани відповіли, —
„Всі ті, що вже нам надоїли
„Своїми скаргами й наріканнями на нас,
„Підуть тобі на жертву у слухний час!”

„А вам, отці преподобні, чого треба?”
До чорноризників звернулася Війна.
„Хочете вислати своїх овець до неба?
„Чи ж вже обстригли всіх до тла?”

„Справедлива каро божа за гріх!” —
Душ пастирі смирно відказали:
„Не можемо ми стригти овець своїх,
„Бо безбожні й непокірні стали.
„Та щоб викоренити антихристів,
„Треба їх за гріхи покарати:
„Всіх непокірних атеїстів
„До пекла на саме дно післати!
„Ворогів наших ти суворо карай,
„А ми відправимо молебні в церквах,
„Щоб бог нам дав на тому світі рай,
„А покірним овецкам царство в небесах.”

Страшні постаті з утіхи скажено завили,
Загримів несамовитий аероплян —

Раділи чорні дуки, що пролетарів засудили...
— Втім зникло все... лишився пустий майдан...

Прокинулася я, протерла очі—
Пропав від мене страшний сон.
Тільки темрява чорної ночі
Настирливо гляділа на мене з вікон...

У ЦЕРКВІ

На службі божій в неділю рано
людей у церкві глітно, аж тьмяно.
Піп коло вівтаря править, ходить,
дяка аж заходиться—співи виводить.
Люди всі розставлені на місцях своїх,
щоб у сумішці випадком не скоївся гріх.

Попереду коло царських врат
маленькі дівчата і хлопці стоять,
і пустують, і сміються, скільки лиш удасться:
Олесею за хустину смикає Настя,
Маланя з Ганею щось шепоче,
Микольцьо Ксеню в шию скобоче,
Михася в потилицю штовхнув Гриць,
аж той захитався та й упав ниць...
Діти в сміх... Вмішався паламар між них,
насварив, нагрозив—і гамір затих.

Проти іконостаса з одної сторони
рядами аж до входу стоять мужчини,
по другій стороні жіночий рід—
всі посортовані як слід.
Корогви тримають сортовані дівчата:
з бідною бідна в парі, з багатою багата.

Попереду дівчата гарно вбрані.
Дивиться Олена на спідницю Парані
і думає: оце матерія погана,
колір заблідий і, мабуть, дуже „тана“.
Катря на Мотрю завертає очима
і щось до Гандзі шепче за плечима.
Маруся оглядає довкола Горпину
і шепче їй до уха: „Гарну маєш хустину“.

Далі на парубків спозирають нишком
і щось шепчуть і сміються тишком.
Парубки усміхаючись моргають бровами
і до дівчат попід ноги кидають шапками.

Молодиці моляться щиро, побожно,
притім розглядаються довкола осторожно,
одна на другу крадьком спозирає..
Явдоха Ганну тихенько питає:
„Чи чули ви, кумо, що у Максима
уже дев'ята вродилася дитина?“
„Але? та що кажете?“— дивується одна,—
„Та бігме!.. присяй богу...“ аж божиться кума.

До Магдалини шепче Мокрина:
„Чули ви, кумо? вийт женить сина..
Заміж віддається Ксенька Павлова,
та, що має очі й живіт, як корова...“
І далі знов шепчуть молитви,
звертаючи набожно очі догори.
А попід стіну в лавках старі баби
сидять, поморіщені мов сушені гриби,
сплять і дрімають, киваючи головами
із складеними набожно на грудях руками.

Молодші газди стоять поза парубками,
підспівують за дяком різними голосами,

кожний на лиці поважну міну має,
декотрий з них ревню і щиро позіхає.
Жінки потрохи співати їм помагають,
мов розстроєні скрипки за ними підтягають.
Попід стіну в лавках стоять куркулі,
гордо та пишно носи та пики надули.

КОЛИСАНКА

Люді доню, спи, моя маленька,
Всі вже сплять давно,
Чорнобрива нічка зіркатенька
Моргає в вікно.
Відвернулася земля від сонця,
День у вічність зник,
Розсипає сонні веретенця
Місяць-чарівник.

У блакитній шовковій колисці,
В глибині небес,
Прудкобіжні зорі променисті
Гойдаються враз.
А між ними наша теж земляця
В розгоні летить,
Половина сонцеві сміється,
Половина спить.

Навколо неї місяць - братчик,
Збиткунець-смішак,
З викрутасами весело скаче
Безнастанно так:
То ховається, а потім збоку

Висува ріжки,
То пускає, прижмуривши око,
Золоті кружки.

У космічній бистрій каруселі
Жевжиків - планет
Грає сонце в труби у вогневі
Чарівний концерт.
І співає зорям без устанку
Темні пісні,
Срібnodзвонну тую колисанку
Слухатимеш в сні.

НАПРОВЕСНІ

Вже березень почавсь,
а тут така зима!
Кругом сніг розіславсь—
тисне мороз.
Весні наперекір
шалів заметіль...
Настав у нас Сибір?
Дихать не мож.

Любовний свій концерт
виспівують коти,
а тут мороз, як смерть,
студить їм кров...
На плоті горобці
голосять ледве чуть:
З голоду впаде всі,
всі стрімголов!

Померзла по хлівцях
худібка мужикам,
і бульба у кіпцях,
гинуть сади...
Прокляв мужик зиму,

як фашистівський лад,
бо жить тепер йому
вже нікуди.

Робітникам також
дошкулила зима,
пообгризав мороз
вуха, носи,—
і пальці й тіло все,
мов шилом поколов...
А в шлунку голод ссе.
Прикрі часи...

Тяжкі часи, так, так.
Сказилася біда.
В зимі роботи брак,
гроші... дасть біг...
Ні хліба, ні тепла,
ні одягнутись в що,
вугля теж чортма...
Падає сніг.

Весна в тюрмі, мабуть,
під бігуном сидить,
а тут її так ждуть
пролетарі,—
мабуть, вона також
визвольний рух веде,
коли її мороз
тисне в норі...

ПЕРЕДНОВОК

Сіріє безбарвно природа,
Як скороване обличчя:
Химерна весняна погода
То сумує, то сміється.

Поблідла небес порожнеча,
Сонце дивиться з-за хмари,
А зимний вітрище женеться,
Замітає тротуари.

Розцвілася цвіль в сутеринах,—
Треба вікна відчинити,
В кімнату у ранніх годинах
Свіже повітря впустити.

Сидять на вікні кволі діти,
Дожидають тата, мами...
Танцює по вулицях вітер,
Сипле в вікна порохами.

Крадькома з-за хмар непомітно
Сонце кидає проміння—

На площі худі безробітні
Сновигають, наче тіні.

Знімається крик розпачливий:
Дайте праці, дайте хліба!
На відповідь рев розпачливий:
Розійтися, непотріби!

Шаблюки і кінські копита
Б'ють голодних по голівці,
В в'язниці вже брама відкрита
І ковтає вивротців...

У лісі глухо, мізерно,
Хмара снігом потрясає,—
Беззуба погода химерна
На світ зизом спозирає...

У полі голо, порожньо—
Зеленіло б веснувато,
Якби так не дихав морозно
Той вітрище біснуватий!

В селі у розкислім болоті
Бродять діти босонігі,
В хатах у щоденній турботі
Плачуть матері убогі...

Бо хліба давно вже не стало
—Голодують бідні люди—
Картоплі у ямі так мало,
Лобода не скоро буде...

Податки і драчки, лихварі
Йдуть останнє фантувати—

І з ними, як кара у парі,
Ще й хвороба лізе в хату...

Знущується доля проклята,
Ой, халепа ж мужикові!
Ні сіяти чим, ні орати,—
В хаті голод, передновок...

ПЕРЕМОГА,

Льодові соплі стирчать із стріхи,
мов з полку війська штиків ряд, —
мороз - диктатор скрипить суворо,
а соплі блисками горять.

Зима поспішно готує зброю,
панцирить землю в ковзкий лід,
а зверху хитро туманом сніжним,
мов пактом мира, білить світ.

Звисають соплі німі, послухні,
наче шабляки біля ніг,
покірنا стріха держить їх кріпко, —
ті пригнобив зверху сніг.

Нечайно вітер весною дихнув,
відхає тоскно, пріє дах, —
топніє снігу крихка полива,
на соплях шкляться смертний жах.

Звитяжне сонце січе мечами...
(Мороз в одчаю тихо згас).

Спадає в даху лавіна снігу,
а з нею й соплі рвуться враз.

Сніжок водою жалібно сплакнув,
лід замінився в зимний піт, —
земля свобідним повітрям дише,
зима в утечі губить слід.

ПЕРЕМІНА

ТРАВЕНЬ

I

Кучерявий, молодий —
у зеленій блюзі,
в голубім картузі —
милий травень дорогий,
травень бистроокий,
травень, син весни.
Паленіють жаром щоки,
на устах пісні.

У святочний однострій
дерева у лісі
дружно зодяглися, —
в гаю сірий соловей,
мовець чародійний,
травневі співа привіт.
Вслухалися квіти мрійно
у його слова.

В білоцвітних сорочках
вишні і черешні

дихають запашно —
мріють тоскно у садах
сни жіночі скриті:
з сонечком пеститись...
Щоб з любови соковиті
овочі зродити.

Транспарантом у ставі
місяць показався,
з травнем привітався.
Крекчуть жаби у воді
хором колективним...
Кричать хором колективним!
Рай на світі, рай!
Для заможних, але бідним
горе всюди вкрай!

II

На взгір'ях килим зелений —
кучерявиться ліс молодий;
у річці соняшне око
ніжно кліпає золотом вій.
Поміж хатками
сади смужками
молочним шумом
ровнились,—
в хатинах скука,
беззвучно стука,
безглуздим зором
водить скрізь.

Розбіглись врозтіч дороги
з-поміж хат і сховались в житах, —
прямують нишком у місто,

де змагається радість і жах.
До міста зрана
пливуть гуртками
робочі люди,
всі спішать, —
йде пролетаріят
на перше травня
свої бажання
сповіщать.

На плоді, як в муравлиці,
зароїлися гирла вулиць...
Над робітничим походом
насторожився ряд кам'яниць.
Лунають гасла:
— Геть всіх опаслих,
ненажерливих
глитаїв!
За нашу кривду
день помсти прийде,
бурунить в нашій
крові гнів!

Нам праці треба й хліба!
Зайві нам тюрми й в'їна!
Нам світла дайте, науки!
Остогидла нам зрадна брехня!
Над головами,
між прапорами
летять листівки-
ластівки, —
блиснули штики,
ревнули крики.
Удари, зойки...
Ой!...

ВЕСНЯНИЙ ДОЩ

У мляву нічку в одну мить
роздався грюкіт голосний.
Чорнів обрій. Гоготить.
Спокійні, тихі гонить сні.

Рухлива гурма сірих хмар —
як робітничий маніфест.
Гремить потужно грім-бунтар,
зигзагом креслить грізний жест.

Заграва тисячних вогнів
здрігає в хмарах раз - по - раз,
паляхотить, як в масах гнів,
стихийний електричний спазм.

Воркує грому гордий птах...
Дрижить од розкоші земля...
Людей дурненьких прикрий страх
чоло христити заставля.

Луною сяє раз - у - раз
на небі електричний сміх.

Урвався з хмари сірий пас,
упав на землю і приліг.

З розгульним хлюпотом: хлюп - цят,
об землю пасом ляснув дощ —
заговорила хмари гуш
машинним грюком коліщат.

Пестливим шепотом: ціт... ціт...
цілує землю дощ рясний.
Освіжує зелений світ
зеленим запахом весни...

КАРПАТИ

I

Горбаті плечі гір
ген у далеку путь
у хмарній вишині
верблюдами ідуть.
Тягне, суне каравана
і на місці все стоїть,
Пошербився над горами
визублений небозвід.

Щетиною лісів
верхи порослі вщерть,
лисють від сокир,
як вискубана шерсть.
А долиною срібlistий
Опір щось шепоче все —
крокодилом довжелезним
неспокійно в даль повзе.

В погідні теплі дні
він чудним мріє сном,
до сонця мерехтить

карбованим хребтом.
Тільки під час хуртовини
буйним гнівом клекотить
і, що стріне по дорозі,
все ковтає в одну мить.

По зламах сірих скель,
мов гурагани сліз,
бурхливий потічок
з гори спадає вниз.
І журливо щось бурмоче:
тужить вдень, не спить вночі,
злоститься, що нищать, граблять
ліс пани і паничі.

Біля підніжжя гір,
там, де кінчиться ліс,
розкинулись хатки
купками птичих гнізд.
У тих кублах, в тих вертепах
бойки злиднями живуть —
жовті з голоду, аж чорні,
при роботі спини гнуть.

Скорпіонами купці
реалізилися в селі —
жирують у корчмах,
мов павучища злі.
А в церковці піп кадилом
божественний чад снує;
обіцяє, що по смерті
десь там в небі царство є.

Гіенами раз - у - раз
у тоскний шум верхів

зловісно верещать
пащеки тартаків.
Пожирають ліс і силу
темних бойків - нуждарів,
наповняють „золотими“
жмені хитрих ледарів.

II

В свічаді вод шпилі верхів
обняло небо безкрає,—
гучний оркестр вільних вітрів
із скель в ізвори спадає.
Скачуть, плещуть по камінню
бядьорі струмочки,—
В темнім борі смеречина
гілками тріпоче.
Заливаються Карпати
шумом божевілья:
Гей! готуйтеся долини
з нами до весілля!

Десь чути гул і метушню,
страйкують робочі люди,—
дзвонить ручай пісню нову:
весілля чудне в нас буде.
Ой, заграла кривда люта
на скрипку розпуки,—
голод з нуждою у вирі
взялися за руки...
Розів'є ненависть коси,
аж небо затьмиться..
Не журіться, добрі люди,
хай біда скажиться!

Підуть у тан легені всі
під клич нової трембіти,—

загомонять гострі пісні,
аж гори будуть гриміти.
Гей! не плачте, дівчатонька,—
сльози непотрібні,
вибирайтесь з легенькими
у похід побідний —
зустрічати молодицю
в червоній керсетці...
вітроногу, іскрооку.
з жагою у серці...

Ой, буде спів, ой, буде шум,
ой, буде скрегіт могутній,
а хто хисткий — піде на глум,
під зуби ворога люті.
Розторошимо щелепи
ворогам - падлюкам...
Привітаєм молодицю,
стиснемо за руки...
Задзвенить в танку намисто,..
моргнуть хмарні брови,
не одному з нас причепить
стрічечку із крові...

Рве водограй відламки скель,
в безодню кручі скидає,—
в зрубх лісів ватра росте,
крихке багаття з'їдає.
Ой, будемо по весілля
із нової хати
дротяними віниками
сміття вимітати..
Прополощем водоспадом
нечисть заскорузулу!..
Зв'яжем гори з долинами
нерозривним вузлом.

БУРЯ

Лютує вихор, скаженів..
Тремтить, в поклоні гнеться ліс...
У полі з жаху жито мліє,
Щоб граду - тучі не надніс.

Дрижать в ставах зелені води,
Б'ють хвилями об береги,—
Як заховатись в час негоди,
Щоб греблі встоятись могли?

Геть від заходу виповзає
Вал грізних олив'яних хмар...
Курява землю покриває,
Холоне, гасне сонця жар.

Пливуть струмочки й шепчуть тихо:
— Товчеться вітер не на жарт,
Ой, буде погань, буде лихо,
Він повинь стягне нам на карк...

Гей, вже клекоче грім у горах:
Це хуртовини грізний знак,

Поллється злива в гірських зворах,
Води на млин не буде брак!

Позір! всі низові потоки,
Поглиблюймо своє русло!
Щоб в наші йшла вода лотоки,
Щоб всі колоди рознесло!

ОСІНЬ

У сірій спідниці, у жовтім кафтані,
у сивій хустині довкола чола,
задумлива осінь, поважна і тиха,
іде і малює жовтневі слова.

На полі робочий плякат розліпила,
кладеться в покоси жива сіножать—
і сивіє скоро мертва під граблями,
а далі копички рядами стоять.

Захекались в праці і люди і коні,—
чорнів за плугом розрита земля,
мурашками в полі ворущаться цятки...
копає картоплю селянська сім'я.

Проміннями зерно сівач розсіває.
За ним гайвороння слідує з - під хмар,—
вже осінь на лісі свій зір зупинила,
і зелень поволі міниться в янтар.

Покрилися жовтнем крилаті верхів'я,
співають над ними бунтливі вітри,

де - не - де листочки червоно - іржаві
спадують на землю, мов краплі крові.

Узором на лісі плякат розложився:
„Гей, вже недалеко шум сніжних завій!
Готуйте одіння, збирайте припаси,—
крадькома підходить мороз - лиходій“.

Тривожиться журно робоча біднота:
„Ой, вже наступає голодна зима!
Панам це байдуже, бо в них є достатки,—
у нас же ні грошей, ні хліба нема!

Регочуть глушливо вітри у просторі:
—Та защо ці дурні працюють щодня?
Ледащі з їх праці шампань попивають,
а в них кришки хліба на зиму нема!

—Земля зародила для всіх однаково,—
промовило сонце, всміхнувшись з - над хмар:
—Додолу, додолу усе непотрібне!
Трудящий народ — землі володар!

—Додолу, додолу всю погань брехливу! —
ревуть у просторі крилаті вітри,—
розбурхане листя іржаво - червоне
летить у повітрі, мов краплі крові.

Висвистує вітер у вікна фабричні
робітникам дикі жажливі пісні:
—Від голоду, зимна поволі конати
щодня, щогодини, прийдеться в зимі!

Прокинувся в жилах вогонь непокірний,
заіскрився гнівом в очах з - під чола,

луною пожежі відбився в обличчях,
в серцях заспівали бунтливі слова:

— До бою готуйся, трудяща біднота!
Повис бо над нами час сніжних завій,—
до бою готуйся, за хліб наш щоденний,
що вкрав нам вельможний глитай-лиходій!..

ОСІННІЙ ДОЩ

Сонними совами день скигаєть,
вітер воює віялом крил,
котиком сонце
за вал
хмар кострубатих
влізло в імлавий пил.

Квасом розкислим розлився мул,
вулиці вгрузли в розчин сльоти,
хлюпають плювочки
води
з риннів плаксивих
і стікають попід хати.

Цмокає злісно захланна твань
смокче скрізь шкіру у ходаках,
теплоту пальців
в ногах—
дріж настирливо
водить по спині цвях.

ЗИМА

I

В лісах і серед піль,
по селах і містах
гуляє заметіль,
вітер шумить.

І вие як ведмідь,
казиться як фашизм,
як шовінізму їдь—
хмара мовчить.

Німий холодний сніг—
як летаргічний сон,
як судорожний сміх,
землю зборов.

Мороз, влізливий гість,
колючий як багнет,
як поліційна злість—
світ проколов.

З розпукою в очах—
як безпритульний пес,
як змерзлий хорий птах,
йшов чоловік.

Втомився і знеміг,
голодний і слабкий,
тягар озяблих ніг
ледве волік.

Все місто він зійшов,
—і вчора так ходив,
і завтра піде знов—
праці шукав,

по вулицях усіх,
по всіх закутинах
топтав скрипучий сніг,
всюди питав.

Та всюди чув одно:
—Немає місця тут,—
не треба вже давно...
горе, біда ..

Розпука, жаль і лють,
бо ген за містом там
в хатині діти ждуть...
хліба нема.

II

Кладеться сніг біленький
на голих дерев віти,
а на вікні сивенький
мороз малює квіти.

В горищі вітер плаче,
неначе звір голодний,—
товчеться злісно, скаче.
скидає сніг холодний.

У хаті студінь, холод,
журба снує химерна,
і сум, тяжкий як молот,
товче тривоги зерна.

А в закутку на ліжку
під купою лахміття
від зимна терпнуть ніжки
худим, безкровним дітям.

Маленькі оченята
заблесли сліз росою.
на лаві сидить мати,
пригнічена журбою.

Сидить вона і шие
паням суконки модні:
в ній серце з жалю нив,
що дітоньки голодні.

Роботи небагато,
за безцінь треба шити,
а той якийсь податок
все треба заплатити.

Раз, як грошей не було,
щоб зарібковий дати,
два тижні не минуло—
прийшли вже цінувати.

То що їй останнє
з дрібного заробітку,
на бульбу ледве стане,
а на омасту — рідко...

Щоб бульбою пісною
не подавились діти,
щодня варить їм каву
з присмаженого жита.

А щоб ту чорну каву
смачніше було пити,
купує сахарину,
щоб хоч засолодити.

А решти спедіялів,
як цукор, хліб і масло,
давно вони не мали,
й купить немає за що...

Обтер руками очка
хлопчина п'ятилітній,
зіщуливсь як горобчик,
сумний і непривітний.

...Чого ж це, мамо, божко
із нами так лукавить?
Не дасть нам хліба трошки,
ні молочка до кави?

Бабуся ж нам казала,
що бозя все це має,
і що святий Микола
все дітям розсилав...

Чому ж до нас не прийде
святий Микола, мамо?
Вже був у всіх сусідів —
до нас і не заглянув...

Я бозі так молився,
просив його так гарно...
На небо все дивився,
і ждав я... та надармо...

І хлопчик гірко плаче,
закрив лице руками...
З даху вітрище скаче
І шпурєє снігами.

Всміхається зловісно
на стінах вогкість сива,
мороз на шибках блиснув
срібlistими очима...

Зідхнула важко мати,
глянула на хлопчину,
і стала потішати
заплакану дитину.

— Не плач, мій синку любий,
і не молись ніколи.
Нема для бідних бога,
ні свята, ні Миколи!

Лиш для багатих, синку,
бог добрий і привітний.
Ми бідні, знай, дитинко,
ще й тато безробітний.

Не плач. Не все ми будем
голодні і нужденні, —
колись і ми здобудем
для себе хліб щоденний.

Ще сонечко заблисне
і нам над головами.
Біда як лід розприсне
під нашими руками!

НЕДУГА.

Крізь вікно світло у темну хату
кусками дробить місяць молодик,
як шматки хліба у чорну юшку
ощадно кришить злидар голоден.

В низькій кімнаті важка задуха
густим повітрям сон придавила, —
сопук затухлим окривсь фелоном,
ворушить звільна своє кадило.

Сплять неспокійно на ліжку діти,
плачем спросоння бовтають тишу...
Денні вражіння маленьким людям
чудні картини в головках пишуть.

Їм небожаткам вечере сниться,
нема кому їх нагодувати,
тато не скоро з тюрми поверне,
а мама хора, не може встати.

Добра сусідка все їм товкмачить,
що пан - біг хоче взяти їх маму,

прийде костуха, в ночі задушить,
а потім люди заринють в яму...

Смерть в білій плахті, недобрый бозя
в уяві сонній дігам снується, —
мати в зловісній лежить гарячці,
крізь сон щось шепче, крізь плач сміється..

II

У хорої жінки змарніле обличчя
гарячка покрила
стиглим рум'янцем.

Кропивою, терням жалить кров у жилах,
в легенях вертиться
гострим кремінцем.

У вухах шарудить, як миша в соломі,
у черепі глухо
стука молотком,

заплющені очі не мають спокою,
гризе у повіках
жареним піском.

Закриті зіниці, не дивлячись, видять,
як бродять по хаті
постаті чужі.

Підходять до ліжка, заводять балачки,
слова їхні в мозок
лізуть як ножі.

Питають нахабно фігури пузаті:
— Коли віддаси нам
борги за харчі?

Позивати будем, останню одержу
тобі зліцитують —

грозять крамарі.

Добродії чесні, — глузує з них жінка —
який там з убрання

буде вам хосен?..

Хоробу від мене, кольки, туберкули
візьмуть на додаток —

вистачить за все...

Підскакують ближче купці шанолюбні,
сваряться, аж з ротів

слина їм тече —

Розкиднують постіль, стягають сорочку,
деруть пазурами

шкіру із плечей.

Прокинулась хора від болю і жаху,
дрижить в лихоманці,

з горла рветься стон.

Сполоханим зором обводить кімнату,
не бачить нікого, —

очі тьмарить сон...

Стоїть біля ліжка панок у моноклі...

— Ти хора? — питає, —

бік тобі болить?

До праці нездібна, то може недугу
твою було б можна

в користь замінить?

Давай, я поставлю млинок невеличкий
на ребрах, бо в тебе

в боці є вода, —

хороша нагода, нема що й казати,
попробувать можна...

стогнеш? врунда!

Гуде щось, клекоче, трясє, підкидає,
давить, поміж ребра

штовхає колом...

Збудилася з зойком — тихенько довкола,
лиш місяць від болю

скрививсь за вікном.

По довгій хвилині здрімалась знечев'я.

Кружляє над нею

хижий птах орел,

спадає і в груди п'ялить вістря шпонів,
закрученим дзьобом

мірить до очей.

В тривозі і гніві вхопила за горло
навіжену птицю, —

душить з усіх сил.

Орел пазурами рве тіло до крові,
б'є в голову люто

махом білих крил...

Не спиться недужій, а знов щось верзеться:

Відстала від стінки

кострубата піч

і суне по хаті у сторону ліжка,
стає перед нею

прямо віч - на - віч.

Дверцята втворились, мов паша у звіра,
гудє щось і свище:

їсти мені дай!

Чому дров не вкинеш у хавку холодну?
Вогню мені треба,
чуєш? Ну, вставай!

Насторчили вуха горшки біля печі,
тараккають глухо,
ніби воркотять:

Брудні ми, немиті, порожні як бубни...
Обід якийсь конче
треба зготувать.

Затріпала жінка тривожно руками:
Вступіться, будь ласка,
геть собі ідіть!

Ще й ви причепились п'явками до мене?
Не мучте, прокляті..
щезніть, пропадіть!

Крізь пару кухенню у димі і чаді
не бачила світа
стільки, що в вікні.

В щоденній турботі: що завтра варити?
згубилося серце,
мозок затемнів...

Відкрила повіки — стоїть піч на місці,
німа, непорушна,
горщики мовчать.

У грудях повітря пилою скрегоче,
знесилені руки
деревом лежать.

Слабне, блідне, мліє ніч,
меркнуть, стигнуть зорі,
місяць перед сном зник,
скрився десь за гори.

Пріє стомлена земля:
піт блищить росою,
сонним привидом тремтить
мряка над водою.

Сів світло решетом
заспаний світанок,
сірим оком крізь вікно
в темну хату глянув.

Стогне хора і дрижить,
дихати не може.
млість безсильна, біль і жах
смерть її ворожать.

Смерть?... Кінець усіх страждань...
Пошож ця тривога?
Визбутись життєвих мук,
це ж ніщо страшного.

Смерть?... Ну, що ж таке є смерть?
Від життя утеча, —
замість злиднів і турбот
спокій, порожнеча...

Порожнеча?... Ой, ні, ні...
Жити хочу, жити...
Жалко ж, страшно залишити
сиротами діти.

Сонце сходить,... сили дасть...
Розжене тривогу...
Сонце! сонце! поможи!
Вилікуй недугу...

Усміх сонця золотий
мовить: буду гріти...
Допоможу... не журись,
Будеш, будеш жити...

РУБАЧІ

Старий дрімучий ліс, столітній темний бір,
на синім тлі небес, в контурах чорних гір,
веде розмови з вітром.
У лісі тім вовки ганяються не раз,
а крякання ворон в морозний прикрий час
дразнить лисицю хитру.

День-у-день там чути стук, лунає лускіт, крик,
та це байдуже всім, бо кожний вже привик.
Робота йде в розгарі,—
рубать люди ліс, пішли сокири в рух,
стинають грубі пні, тріски летять як пух,
тріщать старі конарі.

Хоч вітер б'є в лице, на спину сипле сніг,
мороз чіпавсь рук, втискається до ніг —
робота не вгаває:
один рубає - тне, пилає товстий пень,
а другий знов гілля стинає цілий день,
там той у стіс складає.

Посеред пнів, трісок — червоний, не страшний
горить міцний вогонь, з'їдає хмиз дрібний

і теплою дише:
як радість, як життя, вогню так милий дар
його чарівний блиск, його полум'я, жар.
в морозні у лісі.

Він праці щирий друг, pomoже радо всім,
весело іскриться і ткає сірий дим,
озяблих підбадьорить;
зогріє в жилах кров сков'язаних рук і ніг,
він гріє страву всім, з одяжі сушить сніг —
і з вітром щось говорить.

Дрібне гілля, тріски покрили цілий зруб.
Від ударів сокири хитнувся старезний дуб,
ось, ось впаде за хвилину...
Дожив свого віку, пора лягти йому —
„Ану його ще раз! ану його, ану!
Тікай мерщій, Василю!“

Зашпотався Василь ногою за пеньок,
підстрибнув і упав... Ой, якби ще хоч крок...
Втім дуб на землю гепнув...
Здрігнулася земля, аж гакнув з дива ліс,
жахливим гомоном у нетрі крик поніс —
вогонь щось гнівно шепнув..

Лежить поламаний, конаючий Василь...
Під ним на снігу кров, обличчя корчить біль,
в очах печаль від муки...
Схилилися над ним його товариші
з сльозами на очах, з стражданням у душі
німіють від розпуки.

Нарешті обізвався старий рубач Охрім:
— Ой, так то в праці, так... ще й в поспіху такім
нешастя все буває..

Той ноги подомив, той шкіру обдер з рук,
а той розчавлений конає серед мук...
От що з роботи маєм!..

А як нам за наш труд наші пани платять?
Гаруєм як в смолі, аж з нас тріски летять,
ліс нищимо завзято.
Наш заробіток нам не вистачає на хліб..
І пеклом по смерті нам в церкві грозить піп...
І тут життя прокляте..

— Зате панам тут рай — заговорив Іван,
— там того тижня знов пристрелив жінку пан,
бо несла рішда з лісу...
Пани цілі ліси чорт-зна куди везуть,
а нам від студені дітиська в хаті мруть, —
де ж правда тут до біса? —

Защо працюємо? — питає всіх Максим, —
— Чого злидноємо? — подумаймо над цим...
Ось факти нам говорять:
Щоб скоро наповнить буржуям касу вщерть,
собі ж за це придбать каліцтво або смерть,
родині більше горя..

1/XI—1929

У мрячний свиті, тихо, без шелесту,
підходить звільна хмарний листопад,
в нутрі його грань гніву і протесту,
свічадом мрій в нім спогади стоять.

Попід скалу Чортівську¹ зсохле листя
в ровах стрілецьких тужно шевелить,—
тут брат над братом, друг над другом мстився,
щоб точно панські накази сповнить.

За панську владу, заможних достатки,
під клич облудних фраз і обітниць,
ішла сіра маса під львівські рогатки,
щоб впасти в муках, в крові горілиць.

Скрізь серед піль могили, наче рани...
По селах прапор синьожовтий зблід...
А в серцях гнів: Продали нас гетьмани!
Шлях до свободи вказує нам Схід...

.....

¹ Легендарна назва камінної гори в лісі біля Львова. (Прим. авт.).

На святоюрській площі коло церкви
ячить в повітрі гомін панахид:
Вічна пам'ять... спокій жертвам смерті,
що в боротьбі за волю полягли.

Ступає звільна листопад похмурий,
широкі поли свити розпустив
і церкви святоюрської контури
покровом мряки сонної накрив.

.....

А там в долині, десь з - поміж кварталів
бурунить хвиля тисячних голів,
попід театр, через гетьманські вали
луною котить вулицями спів:

—Честь переможцям, що лягли у бою
за перемогу, за нове життя!
Тим, що з народу скинули неволю,
тим, що червоний закріпили стяг!

Не зломить нас падлюків зрада чорна,
ні ворогів багнети, ні тюрма!
Бо наша сила вперта, непоборна,
до нас належать фабрики й земля!

Паде додолу з дива сіра мряка,
дрижить в повітрі рев земних богів...
По вулицях крик, метушня, прокляття,—
Святкує день змагань визвольних Львів.

В юрбі шпигун прикидується другом,
він до Бригідок¹ вступ дає вільний,

¹ Бригідки—Львівська тюрма. (Прим. авт.)

довкола ліс штиків згорнувся туго,
страшним хребтом блищить, неначе змії.

Присів мороз, готується до скоку,
вгорі боввани скиртами стоять,
суворий зір і виз кривого ока
спинив над містом грізний листопад.

На сійво сонця налітають хмари,
щоб перед ним жорстокість прислонить...
Холодну твердь байдужих тротуарів
кров робітничка квітами красить.

РОБОТЯЩИМ РУКАМ

Благословенні чорні руки,
Дорогоцінні мозолі—
Липкі від грязі і мазюки,
Брудні від гною і землі.

Руки порепані і грубі,
Кров'ю напухлі пруті жил—
У безконечнім дійснім труді
Реальні творці мрійних діл.

Звідки ж взялися дивовижні
Села, міста і фабрики?
Лискучих рельс стьожки залізні
І пароплави й літаки?

Звідки ж взялися чуда праці,
Надбані протягом століть?
Безліч машин і різні речі,
Що ними гордиться весь світ?

Видумав мозок?... Безперечно—
Але який це був би скрут,

Якби для геніальних творців
Не було роботящих рук...

Рук роботящих мільйони
Творять на світі все добро,
Ледащим і грабіжним жменям,
Що діють кривду, сіють зло.

Жилаві руки мозолисті
Кігтям грабіжним вчинять суд...
Обновлять землю і врочисто
Свободи прапор вознесуть.

ПРО ЩО СПІВАЮТЬ СОЛОВ'І

Світ - світ - світ,
чудно
гарний
світ.
Жить - жить - жить
хочуть
всі.
Вік свій в біді
провів - провів - провів
проле-
тарт.
Вік свій в біді
робить - робить - робить,
піт - піт - піт
тече...
Так - так - так...
Вік свій в біді
провів - провів - провів
проле-
тарт...
голод
терррр-
пить!...

Буржуй —
звір - звір - звір
дре
тіло,
п'є
кров
робіт-
ників!...
Цить - цить - цить,
жах...
Боюсь
тюрм - тюрм - тюрм,
грат...
в тілі - тілі - тілі
дрижить
кров.
Я б хотів - хотів - хотів
все
на волі
жить...
так - так - так...
Світ - світ - світ в огні —
за волю,
в тюрмі - тюрмі - тюрмі
сидить
цвіт - цвіт - цвіт
молодь
терпить
за правду.
Стогнуть
проле-
тарі
в ярмі...
в тюрмі
б'ють - б'ють - б'ють,
кров

тече...
Так - так - так...
Ждуть
борці - борці - борці
на волю.
Ждіть!
Прийде
час...
Тихо,
цить - цить - цить...
Жах...
Боюсь
тюрм - тюрм - тюрм,
грат...
в тілі - тілі - тілі
дрижить
кров.
Я б хотів - хотів - хотів
все
на волі
жить...
Вік свій в біді
провів - провів - провів
проле-
таррр...
Урвавсь
терр-
пець...
Світ - світ - світ в огні.
Так - так - так...
Гостріть-гостріть-гостріть
досвід
в борні.
Вийде
Переможець
пролетаррр.

ЗМІСТ

Мирослава сопілка. Передмова <i>К. Ярана</i> . . .	3
До сонця	9
Рейки	11
Спів машин	14
Сон чорної ночі	17
У церкві	21
Колисанка	24
Напровесні	26
Передновок	28
Перемога	31
Травень	33
Весняний дощ	36
Карпати	38
Буря	42
Осінь	44
Осінній дощ	47
Зима	48
Недуга	54
Рубачі	61
I. XI.—1929	64
Роботящим рукам	67
Про що співають солов'ї	69

сддсд

2843

Ціна 1 крб. 85 коп.

(Р)



V.N. Karazin Kharkiv National University



7

00785957